

Andijon Davlat Universiteti fizika-matematika fakulteti
Informatika yo'nalishi III-bosqich IAT guruh talabasi
Ismailova Umidaning
“Jadval yaratish asoslari. Jadvalning qo'shimcha elementlari”
Mavzusidagi

REFERATI

Mavzu. Jadval yaratish asoslari. Jadvalning qo'shimcha elementlari

Reja:

- A) Jadvallar yaratish. <table> elementi. Jadval nomi.
- B) Jadval qatorlari. Jadval yacheykalari elementlari.
- C) Yacheykalar chegaralari, ranglari.
- D) Jadvalning qo'shimcha atributlari: width, border, align, cellpadding, cellspacing.
- E) Jadvalli dizayn nazariyasi. Jadvallarda rasmlar.
- F) Ichma-ich jadvallar.
- G) Qator va ustunlarni guruhlash.
- H) Ramkalar va chiziqlar.

Jadvalni hosil qilishning asosiy elementi <table> hisoblanadi. Ishlatilishi shart bo'lmagan element <caption> dir. <table> ning ichida <tr> – jadval qatorini bildiruvchi va <td> jadval ustunini bildiruvchi elementlar joylashadi. Ustun yoki qator sarlavxasini <th> elementi yordamida berish mumkin.

Jadvalni yaratish texnologiyasi:

1. Jadval xosil qilishni boshlash uchun <table> va </table> elementlari yoziladi.
2. Bu elementlar o'rtasiga kerakli miqdorda qatorlar soniga mos <tr> va </tr> elementlari yoziladi.
3. Endi birinchi <tr> dan so'ng kerakli miqdorda <td> va </td> elementlari yoziladi. Har bir <td> va </td> elementlari o'rtasida jadvalning mos qiymatini kiritiladi. <td> va </td> elementlari o'rniga <th> va </th> elementlarini ishlatish ham mumkin. Bu elementlar odatda faqat birinchi qator elementlarini yozishda ishlatiladi. Ko'pgina grafik brauzerlar <th> va </th> lar o'rtasidagi matnni qoraytirilgan (jirniy) kurinishda tasvirlaydilar.
4. Har bir <tr> elementida keyin yuqoridagi uchinchi qadam takrorlanadi.

Oddiy jadvalga misol:

```
<table border="1">
<caption>1 kurs talabalar aktivlari</caption>
<tr><th>1-A</th><th>1-B</th><th>1-C</th><th>1-D</th></tr>
<tr><td>Abdullaev      A.</td><td>Lochinov      K.</td><td>Lutfullaev
K.</td><td>Rustamov N.</td></tr>
<tr><td>Karimov        B.</td><td>Amrullaev      D.</td><td>Jumanov
I.</td><td>Xamraev O.</td></tr>
<tr><td>Razzokov      M.      </td><td>Begmatov      L.</td><td>Turakulov
I.</td><td>Turaev P.</td></tr>
</table>
```

Jadval nomini `<caption>` elementi yordamida berilishi aytib o'tildi. Bundan tashqari bu elementni IZOH sifatida ishlatish ham mumkin. Buning uchun `<caption align="bottom">` deb yozilsa jadvalning pastki qismida chiquvchi izohga aylanadi.

Qator elementlarida ikkita muhim atributlar mavjud: **align** va **valign**. Ular yordamida jadval yacheykasidagi matnni gorizontal va vertikal holatda ixtiyoriy joylashtirish mumkin. **align** elementi **center**, **left**, **right** (yacheykadagi matnni o'rtadan, chapdan, o'ngdan tekislash), **valign** atributi esa **top**, **bottom**, **center** (yacheykadagi matnni tepadan, pastdan, o'rtadan tekislash) kabi atributlarga ega:

```
<table border="1" align="center">
<tr align="center"><th>Yillar</th><th>Choy</th><th>Kofe</th></tr>
<tr align="left"><td>2001</td><td>35%</td><td>65%</td></tr>
<tr align="right"><td>2002</td><td>45%</td><td>55%</td></tr>
<tr
align="center"><td>2003</td><td>55%</td><td>45%</td></tr></table>
```

Ba'zi hollarda, masalan, jadval elementlari bir xil, o'xshash informatsiyalarga ega bo'lsa **valign** atributining natijasi ko'rinmay qolishi mumkin. Lekin yacheykalarda har xil hajmdagi informatsiyalar saqlanadigan bo'lsa, uning natijasini ko'rish mumkin.

Bundan tashqari `<th>` elementining `<scope>` atributi mavjud bo'lib u sarlavha qator yoki ustunga tegishli ekanligini bildiradi. Masalan:

```
<table border="1" align="center">
<tr align="center"><th
scope="row">Yillar</th><td>Choy</td><td>Kofe</td></tr>
<tr align="left"><th
scope="row">2001</td><td>35%</td><td>65%</td></tr>
<tr align="right"><th
scope="row">2002</td><td>45%</td><td>55%</td></tr>
<tr align="center"><th
scope="row">2003</td><td>55%</td><td>45%</td></tr>
</table>
```

Shunday hollar bo'ladiki, jadvalning bir nechta yacheykalarini (bir nechta ustunni yoki bir nechta satrni) bir xil o'lchamda ifodalashga to'g'ri keladi (bir-biriga yaqin informatsiyalar yoki jadvalning chiroyli chiqishi ...). Har qanday holatda ham `<th>` va `<td>` lar uchun: **colspan** va **rowspan** atributlari qo'llaniladi. Ulardan biri yacheykani gorizontal o'lchamini ikkinchisi vertikal o'lchamini bildiradi.

Jadval orqasidagi fonni rangini tanlash imkoniyati ham mavjuddir. Buning uchun **bgcolor** atributi ko'llaniladi:

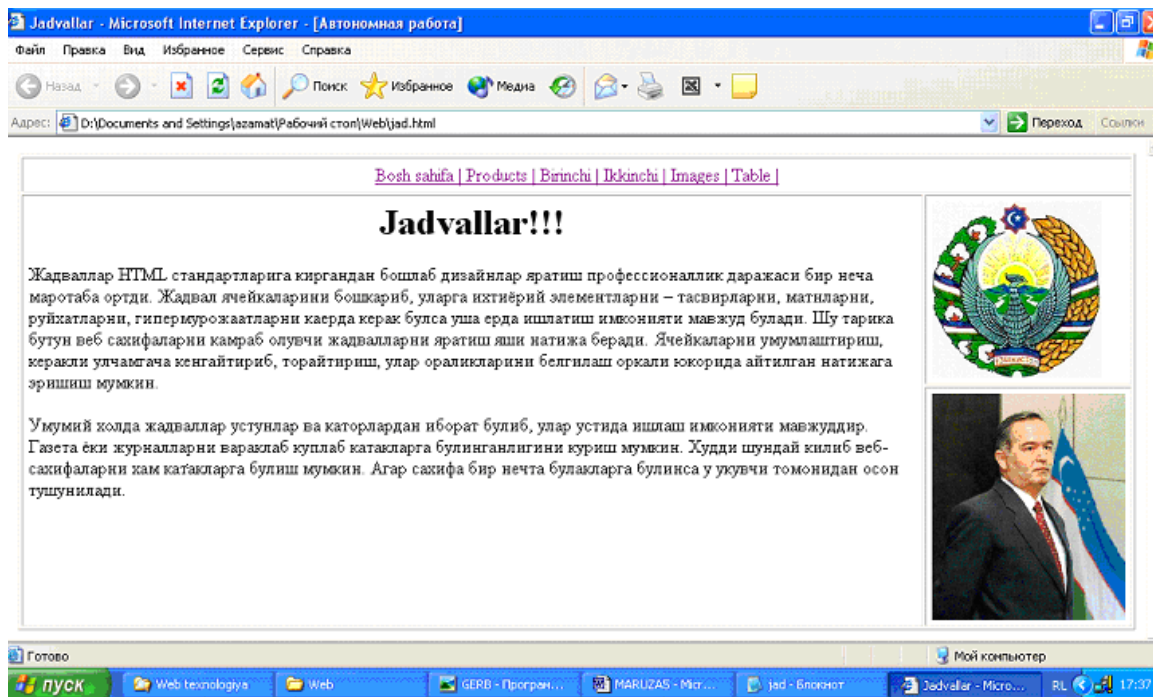
```
<table border="1" align="center">
<tr align="center" bgcolor="red"><th>Yillar</th><th>
Choy</th><th>Kofe</th></tr>
<tr align="left" bgcolor="brown"><td>2001</td><td>
>35%</td><td>65%</td></tr>
<tr align="right" bgcolor="orange"><td>2002</td><td>
>45%</td><td>55%</td></tr>
<tr align="center" bgcolor="yellow"><td>2003</td><td>
>55%</td><td>45%</td></tr></table>
```

<table> elementi **align** va **border** atributlaridan boshqa atributlarga ham ega. Ular quyidagilardir:

1. **width.** Jadvalning enini o'rnatadi. Ikki holatda o'lchamini berish mumkin: protsentlarda (width="50%") va piksellar (width="250") da. Bu atribut berilmaganda jadvalning ichidagi ma'lumotlar o'lchamiga qarab jadval chiziladi. O'lchamlarni piksellarda berish tavsiya etilmaydi. Chunki hamma foydalanuvchilar ham ekranning o'lchamini har doim ham bir xilda ifodalamaydilar (800x600, 1024x768 kabi o'lchamlar mavjud).
2. **border.** Jadval ramkasi qalinligini tanlash imkoniyatini beradi. O'lchamlar piksellarda belgilanadi (border="3"). Bu atribut berilmaganda jadval chegarasi oq rangda ifodalanadi (ko'rinmaydi).
3. **cellspacing.** Jadval ustunlari orasidagi masofani bildiradi. O'lchamlar piksellarda beriladi. Atribut qo'llanilmaganda 1 ga teng deb qabul qilinadi.
4. **cellpadding.** Jadval qatorlari orasidagi masofani bildiradi. O'lchamlar piksellarda beriladi. Atribut qo'llanilmaganda 1 ga teng deb qabul qilinadi.
5. **rules** va **frames.** Jadvalning ichki (rules) va tashqi (frames) chegaralari qanday chizilishi kerakligini bildiradi.

Jadvallar HTML standartlariga kirgandan boshlab dizaynlar yaratish professionallik darajasi bir necha marotaba ortdi. Jadval yacheykalarini boshqarib, ularga ixtiyoriy elementlarni – tasvirlarni, matnlarni, ro'yxatlarni, gipermurojaatlarni qaerda kerak bo'lsa o'sha erda ishlatish imkoniyati mavjud bo'ladi. Shu tariqa butun web saxifalarni qamrab oluvchi jadvallarni yaratish yaxshi natija beradi. Yacheykalarni umumlashtirish, kerakli o'lchamgacha kengaytirib, toraytirish, ular oraliqlarini belgilash orqali yuqorida aytilgan natijaga erishish mumkin.

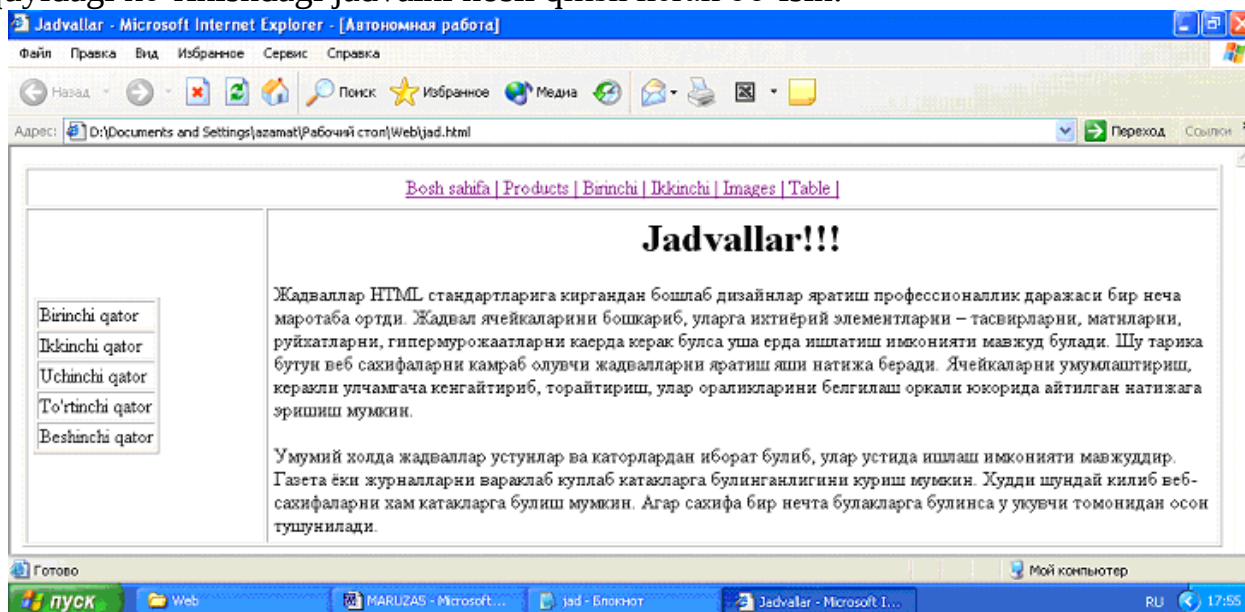
Umumiy holda jadvallar ustunlar va qatorlardan iborat bo'lib, ular ustida ishlash imkoniyati mavjuddir. Gazeta yoki jurnallarni varaqlab ko'plab kataklarga bulinganligini ko'rish mumkin. Xuddi shunday qilib web-sahifalarni ham kataklarga bo'lish mumkin. Agar sahifa bir nechta bo'laklarga bo'linsa u o'quvchi tomonidan oson tushuniladi. Masalan, quyidagi ko'rinishdagi web-saxifa yaratmoqchi bo'laylik:

Buning uchun quyidagi kodni yozishga tugri keladi:

```
<table border="1" cellpadding="5" width="100%">
<!-- Yuqori menyu -->
<tr><td colspan="2" align="center">
<a href="sinov.htm"> Bosh sahifa | </a>
<a href="Products/product.html"> Products | </a>
<a href="Products/1/1.html"> Birinchi | </a>
<a href="Products/1/2.html"> Ikkinchi | </a>
<a href="Images/images/html"> Images | </a>
<a href="Images/table.html"> Table | </a>
</td></tr>
<!--Asosiy qism-->
<tr><td rowspan="2" valign="top">
<h1 align="center"> Jadvallar!!!</h1>
<p>Jadvallar HTML standartlariga kirgandan boshlab dizaynlar yaratish professionallik darajasi bir necha marotaba ortdi. Jadval yacheykalarini boshkarib, ularga ixtiyoriy elementlarni – tasvirlarni, matnlarni, ruyxatlarni, gipermurojaatlarni kaerda kerak bulsa usha erda ishlatish imkoniyati mavjud buladi. Shu tarika butun veb saxifalarni kamrab oluvchi jadvallarni yaratish yashi natija beradi. Yacheykalarni umumlashtirish, kerakli ulchamgacha kengaytirib, toraytirish, ular oraliklarini belgilash orkali yukorida aytilgan natijaga erishish mumkin.
<p>Umumiy xolda jadvallar ustunlar va katorlardan iborat bulib, ular ustida ishlash imkoniyati mavjuddir. Gazeta yoki jurnallarni varaklab kuplab kataklarga bulinganligini kurish mumkin. Xuddi shunday kilib veb-saxifalarni xam kataklarga bulish mumkin. Agar saxifa bir nechta bulaklarga bulinsa u ukuvchi tomonidan oson tushuniladi.
</td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td></td>
</tr>
</table>
```

Yuqorida aytildiki, jadvallarnig ichiga ixtiyoriy elementni joylashtirish mumkin deb. Xuddi shunday jadval ichiga jadvallarni ham joylashtirish mumkin. Agar jadval ichiga boshqa jadval joylashtirilsa, ichma-ich jadvallar deyiladi. Masalan quyidagi ko'rinishdagi jadvalni hosil qilish kerak bo'lsin:

Buning uchun quyidagi kodni yozishga to'g'ri keladi:

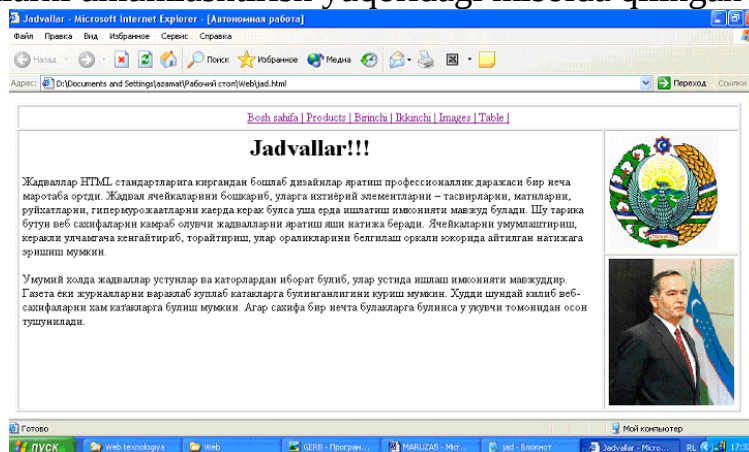
```
<table border="1" cellpadding="5" width="100%">
<!-- Yuqori menu -->
<tr><td colspan="2" align="center">
<a href="sinov.htm"> Bosh sahifa | </a>
<a href="Products/product.html"> Products | </a>
<a href="Products/1/1.html"> Birinchi | </a>
<a href="Products/1/2.html"> Ikkinchi | </a>
<a href="Images/images/html"> Images | </a>
<a href="Images/table.html"> Table | </a>
</td></tr>
<!--Asosiy qism-->
<tr><td width="20 %">
<!--Ikkinchi jadval-->
<table border="1">
<tr><td>Birinchi qator</td></tr>
<tr><td>Ikkinchi qator </td></tr>
<tr><td>Uchinchi qator </td></tr>
<tr><td>To'rtinchi qator </td></tr>
<tr><td>Beshinchi qator </td></tr>
</table>
</td><td width="80 %">
<h1 align="center"> Jadvallar!!!</h1>
<p>Jadvallar HTML standartlariga kirgandan boshlab dizaynlar yaratish professionallik darajasi bir
necha marotaba ortdi. Jadval yacheykalarini boshkarib, ularga ixtiyoriy elementlarni – tasvirlarni,
matnlarni, ruyxatlarni, gipermurojaatlarni kaerda kerak bulsa usha erda ishlatish imkoniyati mavjud
buladi. Shu tarika butun veb saxifalarni kamrab oluvchi jadvallarni yaratish yashi natija beradi.
Yacheykalarni umumlashtirish, kerakli ulchamgacha kengaytirib, toraytirish, ular oraliklarini
belgilash orkali yukorida aytilgan natijaga erishish mumkin.
<p>Umumiy xolda jadvallar ustunlar va katorlardan iborat bulib, ular ustida ishlash imkoniyati
mavjuddir. Gazeta yoki jurnallarni varaklab kuplab kataklarga bulinganligini kurish mumkin. Xuddi
```

shunday kilib veb-saxifalarni xam kataklarga bulish mumkin. Agar saxifa bir nechta bulaklarga bulinsa u ukuvchi tomonidan oson tushuniladi.

</td></tr></table>

Xuddi shuningdek, uchta ustun hosil kilib, o'ng va chap ustunlarga 20% dan o'rtadagi ustunga 60 % berib, o'ng va chap ustunlar ichiga ham yuqoridagiga o'xshash jadvallar hosil qilish mumkin.

Qator va ustunlarni umumlashtirish yuqoridagi misolda qilingan edi:

Jadvalning **colspan** atributi qatoridagi ustunlarni umumlashtirish imkoniyatini beradi. Bu yerda colspan=«n» yozuvi nechta qatorni umumlashtirish kerak bo'lsa, n shunga teng deb yoziladi.

Jadvalning **rowspan** esa bir nechta qatorlarni umumlashtirish imkoniyatini beradi. Nechta qator umumlashtirilishi kerak bo'lsa rowspan=«n» deb yoziladi.

Jadvalning yana quyidagi atributlari mavjud: **frame** va **rules**. Birinchi atribut **border>0** bo'lgan holatda tashqi chegarasining qanday bo'lishi kerakligi, ikkinchi atribut esa yacheykalarni ajratuvchi chegaralar qanday bo'lishi kerakligini bildiradi.

frame atributi qabul qilishi mumkin bo'lgan qiymatlar quyidagi jadvalda keltirilgan:

Atribut nomi	Vazifasi
Void	Chegara yo'q
Above	Yuqori chegara
Below	Pastki chegara
Nsides	Chap va o'ng chegaralar yo'q
Vsides	Yuqori va pastki chegaralar yo'q
lhs	Faqat chap chegara mavjud
Rhs	Faqat ung chegara mavjud

Rules atributi qabul qilishi mumkin bo'lgan qiymatlar quyidagi jadvalda keltirilgan:

Atribut nomi	Vazifasi

None	Chizik yo'q
Groups	<thead>, <tfoot>, <tbody> elementlari ishtirok etganda faqat qatorlar oralig'ida chiziq bo'ladi, <colgroup>, <col> elementlari ishtirok etganda faqat ustunlar oralig'ida chiziqlar bo'ladi.
Rows	Chiziklar faqat qator oraliqlarida
Cols	Chiziklar faqat ustun oraliqlarida
All	Hamma chiziklar bo'ladi

ASOSIY ADABIYOTLAR

1. T. Staufer. Sozdanie web-stranits. Samouchitel. – «Piter», Sankt-Peterburg, 2003 g.
2. A. Goncharev. HTML. Samouchitel. – «Piter», Sankt-Peterburg, 2001 g.
3. Allen Vayk. JavaScript. Entsiklopediya polzovatelya: per. s. ang. – «TID» «DS», Kiev, 2001 g.
4. webmastering – elektron o'quv qo'llanma.

QO'SHIMCHA ADABIYOTLAR

1. A.I. Tixonov. «Publikatsiya dannix v Internet» Uchebnoe posobie. Moskva Izdatelstvo «Мир» 2000
2. JavaScript ni urganish buyicha elektron qo'llanmalar
3. Internet veb-saytlari:
  - a. <http://www.cgi.ru>
  - b. <http://www.woweb.ru>
  - c. <http://www.ru>
  - d. <http://www.vanta.ru/script/>
  - e. <http://www.vbnet.ru>
  - f. <http://www.scriptic.ru/>
  - g. <http://www.webacademy.com/>
  - h. <http://pacificwebart.com/>